

KEN'ÂN RİFÂÎ
KIRK DERSTE
ARAPÇA

قُرُونُ رِسْدَةِ عَرَبِيَّةٍ

Hazırlayan
Dr.
ARZU EYLÜL YALÇINKAYA

Cenan Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı Neşriyatı

KEN'ÂN RÎFÂÎ
KIRK DERSTE ARAPÇA

Cenan Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı Neşriyatı: 14
ISBN: 978-605-74949-5-5

Yayın Hakları ©

Cenan Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı İktisadi İşletmesi
1. Baskı / Haziran 2026

Yayına Hazırlayan

Arzu Eylül YALÇINKAYA

Kapak Tasarım

Hatice Hümanur BAĞLI

Kapak Hat

Zehra DEMİRAL

Mizanpaj

İbrahim Melik UYAR

İsteme Adresi

Cenan Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı İktisadi İşletmesi
Hırka-i Şerif Mh. Kırtay Sk. No:7
Fatih – İstanbul – Türkiye
Tel: 0212 631 34 22 – 534 98 02 – 521 41 95
www.cenanvakfi.org
cenanvakfi@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41835

Baskı

Matsis Matbaa A.Ş.
Tevfik Bey Mh. Dr. Ali Demir Cd. No:51, 34295
Sefaköy – Küçükçekmece – İstanbul
Tel: 0212 624 21 11
Matbaa Sertifika No: 75309

İÇİNDEKİLER

MUKADDİME

ÇOK DİLLİ BİR UFUK: KEN'ÂN RİFÂÎ'NİN HAYATI, DÜŞÜNCESİ VE <i>KIRK DERSTE ARAPÇA</i> ADLI ESERİ	11
1. Bir Sûfî Entelektüelin İzinde: Ken'ân Rifâî'nin Çok Yönlü Portresi	11
2. El sine-i Selâse'den Usûl-i Cedîd'e: Geç Osmanlı'da Dil Eğitiminin Dönüşümü	21
3. Gelenekle Yenilik Arasında: Osmanlı'da Arapça ve Farsça Öğretiminin Serüveni	25
4. Osmanlı Son Döneminde Konuşma Kılavuzları ve İlk Örnekleri.....	27
5. Pratik Dil Öğretiminin İlk Örneklerinden <i>Kırk Derste Arapça</i>	31
6. Yayına Hazırlarken	35

KIRK DERSTE ARAPÇA

BİRİNCİ DERS

Hal–Hatır Sorma ve Şahıs Zamirleri	43
--	----

İKİNCİ DERS

Aile Fertleri, Sıfat Cümleleri, Kâne ve Leyse	50
---	----

ÜÇÜNCÜ DERS

İnsan, Mekân ve Eşyâ 57

DÖRDÜNCÜ DERS

Selâmlaşma ve Geçmiş Zaman Kullanımı 63

BEŞİNCİ DERS

Tabiat Hadiseleri ve Olay Anlatımı..... 69

ALTINCI DERS

Ev İçi Gündelik Konuşmalar ve Mâzî Fiil 76

YEDİNCİ DERS

Gündelik İfadeler-Fiil-Fâil Uyumu 84

SEKİZİNCİ DERS

Karşılaştırmalar ve Günlük İfadeler (Mukayese Yapıları ve İlgi Zamirleri) 92

DOKUZUNCU DERS

Kaybolan Eşyalar, Tamir İşleri ve Emir–Nehiy Kalıpları..... 99

ONUNCU DERS

Düzensiz Fiiller ve Aksam-ı Seb'a 106

ON BİRİNCİ DERS

Mahalle Hayatı, Karşılaştırma Cümleleri ve Fiil-i Misâl..... 113

ON İKİNCİ DERS

Köy Hayatı, Haberleşme – Ecvef Fiil 120

ON ÜÇÜNCÜ DERS

Tartışma ve Uzlaşma – Nâkıs Fiiller 128

ON DÖRDÜNCÜ DERS

Mektuplaşma ve Ev Sohbetleri – Nâkıs Fiil 134

ON BEŞİNCİ DERS

Günlük Muhâvereler – Nâkıs Fiiller 141

ON ALTINCI DERS

Emir ve Rica Kalıpları, Hava Durumu ve Mehmûz Fiiller..... 148

ON YEDİNCİ DERS

Yolculuk ve Konaklama – Efâl-i Müştaka 157

ON SEKİZİNCİ DERS

Misafir Ağır lama – Tef’îl Bâbı..... 166

ON DOKUZUNCU DERS

Alışveriş ve Alışkanlıklar – Tef’îl ve Müfâale Bâbı..... 174

YİRMİNCİ DERS

Terzide Pazarlık – Müfâale ve Tefâul Bâbları 182

YİRMİ BİRİNCİ DERS

Çarşı Konuşmaları ile Humâsî Fiiller..... 190

YİRMİ İKİNCİ DERS

Bahçe İşleri ve Sûdâsî Mezîd Fiiller..... 200

YİRMİ ÜÇÜNCÜ DERS

Nezâket Kalıpları – İsm-i Fâil ve İsm-i Mefûl..... 208

YİRMİ DÖRDÜNCÜ DERS

Dil Öğrenimi Üzerine Diyalog – Gereklilik Kipleri ve Karşılaştırmalar..... 216

YİRMİ BEŞİNCİ DERS

Nasihat ve Atasözleri – Zaman Kiplerinin Pekiştirilmesi..... 226

YİRMİ ALTINCI DERS

Misafirlikte Karşılama ve Gündelik Sohbet – Mâzî Fiil Kullanımı 235

YİRMİ YEDİNCİ DERS

Çarşı Diyalogları ve Aile Hayatı – İsm-i Tafdîl ve Şart Cümleleri..... 242

YİRMİ SEKİZİNCİ DERS

Günlük Yaşam ve Şart Cümleleri..... 248

YİRMİ DOKUZUNCU DERS

Bayramlaşma ve Vedalaşma Nezaketi (Dilek Cümleleri ve Muzâri‘ Kullanım).. 254

OTUZUNCU DERS

Seyahate Hazırlık ve Vedalaşma – Şart Cümleleri..... 260

OTUZ BİRİNCİ DERS

İş Başvurusu ve Geçmiş İş Tecrübeleri 266

OTUZ İKİNCİ DERS

Ev Kiralama, Yol Tarifi ve Emir Kipleri..... 271

OTUZ ÜÇÜNCÜ DERS

Adres Sorma ve İstek Kalıpları..... 277

OTUZ DÖRDÜNCÜ DERS

Olay Anlatımı ve Hizmet İfadeleri..... 282

OTUZ BEŞİNCİ DERS

Arabayla Seyahat ve Piknik – Şart Cümleleri ve Gereklilik Kipleri..... 287

OTUZ ALTINCI DERS

Mevsim Değişimi ve Günlük Zamanlar – Mâzî ve Muzârî
(Alışkanlık/Süreklilik) 293

OTUZ YEDİNCİ DERS

Evlilik Haberi ve Aile Sohbeti – Geniş Zaman ve Gelecek Zaman Yapıları 298

OTUZ SEKİZİNCİ DERS

Misafir Ağır lama ve Doktor Ziyareti – Emir Kipleri ve Nezaket Kalıpları 304

OTUZ DOKUZUNCU DERS

Osmanlı-Yunan Harbi Haberi – Mâzî Fiillerle Tarihî Anlatım 307

KIRKINCI DERS

Duygusal Tepkiler ve Günlük Haberleşme
– Ünlemler ve Olumsuz Emir Yapıları 314

LÜGAT

Türkçe - Arapça Sözlük..... 320

KAYNAKÇA 359

TAKDİM

Yirminci yüzyılın büyük mutasavvıf, mütefekkir ve muallimlerinden Ken'ân Rifâî Büyükaksoy'un Medine yıllarında (1900-1904) kaleme aldığı, bugüne kadar basılmamış olan *Kırk Derste Arapça* adlı eserini, ilk defa okuyucularımıza sunmaktan büyük bir memnuniyet duyuyoruz.

Ken'ân Rifâî (ö. 1950), Osmanlı maarif hayatı içinde yetişmiş, ömrü boyunca ilmi, irfânı, edebi ve terbiyeyi aynı hizmet anlayışı içinde değerlendirmiş müstesna şahsiyetlerden biridir. Kendilerinin İdâdî-i Hamîdî müdürü olarak görev yaptığı sırada Türk öğrencilerine yerel Arapçayı öğretmek amacıyla hazırladığı bu eser, onun dil öğrenimine verdiği ehemmiyetin yanı sıra dilin dokusunu teşkil eden unsurlara gösterdiği içten ve yakın alâkanın da en güzel bir nişânesidir. Zîra *Kırk Derste Arapça*, bir ders kitabı olma vasfının yanında, dönemin Arapçasına, Hicaz çevresinin sosyal ve kültürel hayatına ve günlük yaşayışın birçok unsuruna ışık tutan zengin bir muhtevâyâ sahiptir.

Bu neşirde eser, günümüz okurunun daha kolay takip edebileceği bir düzene kavuşturulmuş; metnin aslına sâdık kalınarak ders başlıkları, değerlendirme kısımları, tablolar, cevap anahtarları ve sözlük bölümü hazırlanmıştır. Temennîmiz, Ken'ân Rifâî'nin ilim ve irfan mîrâsının bir parçası olan bu eserin konuşma Arapçasına yönelik literatüre ve Osmanlı–Hicaz dil çevresi üzerine yapılacak çalışmalara istifâdeli bir kaynak teşkil etmesidir.

**Cenan Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı
Mütevelli Heyet ve Yönetim Kurulu**

Hu

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

TA'RİFÂT-I İBTİDÂİYYE

Hurûfât-ı 'Arabiyye;

ا	ب	ت	ث	ج	ح	خ
د	ذ	ر	ز	س	ش	ص
ض	ط	ظ	ع	غ	ف	ق
ك	ل	م	ن	و	ه	لا
ي						

harfleri olup bunlardan;

ت	ث	د	ذ	ر	ز	س
ش	ص	ض	ط	ظ	ل	ن

harfleri hurûf-ı şemsiyye ve mâ-bâkisi kameriyyedir.

الدَّارُ = ev, التُّرابُ = toprak, الشَّمْسُ = güneş dediğimiz zamanda ل okunmayıp mahfi kaldığından bunlara *hurûf-ı şemsiyye* nâmı verilmiştir.

الْقَمْرُ = ay, الْجَوَابُ = mektûb, الْبَابُ = kapı gibi misâllerde de ل mahfi kalmayıp okunduğu için bunlara da *hurûf-ı kameriyye* ıtlâk olunmuştur.⁵⁹

Hurûf-ı savtiyye ve gayr-i savtiyye – Lisân-i Arabda hurûf-ı savtiyye yoktur, hepsi gayr-i savtiyyedir.

Hurûf-ı savtiyye makâmında hareke kullanılır. Hareke de: (˙) fetha (˘) kesre (˙) damme'den 'ibârettir.

ح ج ح gibi

(˙) (˘) (˙) işbu işâret tenvin olup dâhil olduğu elfâzın dâimâ âhirine gelir ve ن gibi telaffuz olunur.

كِتَابٌ كِتَابًا كِتَابٌ gibi

Hurûf-ı med: ا، و، ي harfleridir ki harekeleri temdîd için kullanılır, bunlardan elif (ا) fethayı, yâ (و) kesreyi, vav (و) dammeyi temdîd eder.

İşbu cezm (°) veya sâkin işâreti bulunan harf sâkin olup harekesi mâkablindeki harfin harekesine tâbidir.

مَرْكَبٌ، قَلْبٌ de olduğu gibi

[Şedde] (َ) teşdîd bir harfi mükerreren okutur.

مَدَّ، فَرَّ، مَدَّ gibi

59 Şeddeli ve sâkin harflerin telaffuzu, med harfleriyle (ا، و، ي) kısa harekelerin uzatılması ve harekesiz harflerin sükûn ile gösterilmesi, klasik sarf kitaplarında Arap yazı sisteminin temelini teşkil eder. Harf-i ta'rîf (ا) ile kullanılan hurûf-ı şemsiyye ve hurûf-ı kameriyye ayrımı da bu sistematığın önemli bir parçasıdır; şemsi harflerde lâ'm'ın idğâm ile gizlenmesi, kameri harflerde ise açıkça telaffuz edilmesi, kelimenin hem okunuşunu hem veznini etkiler. Ayrıca hareke-sükûn-şedde işaretleri ile med harflerinin birlikte kullanımı, hem sarf kalıplarının doğru okunmasını hem de Kur'ân tilâveti ve metin takrîrinde yanlış en aza indirmeyi amaçlar. Daha fazla bilgi için bkz. Mustafa Meral Çörtü, *Arapça Dilbilgisi: Sarf* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2009), 43-47.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİRİNCİ DERS⁶⁰

Hal–Hatır Sorma ve Şahıs Zamirleri

LÜGAT

Arapça	Türkçe	Arapça	Türkçe
أَنَا	benim	لَا	hayır
أَنْتَ	sensin	لَكِنْ	fakat
هُوَ	odur (müzekker)	هِنَا ⁶¹ (هُنَا)	burada
هِيَ	odur (müennes)	مِنْ، [مِنْ] (مَنْ)	kim
لِحَالٍ ⁶² [لِحَالِهِ] (لِحَالِهِ، وَحْدَهُ)	yalnız	بِالْحَيْلِ، بِالْمَرَّةِ (كَثِيرًا)	pek, çok

60 Birinci derste zamir-i munfasıl ve muttasıl olarak bilinen şahıs zamirleri gündelik kullanım örnekleriyle birlikte tanıtılmaktadır. Metinde sağlık durumu ve mekân bildiren kalıp ifadelerin yanı sıra temel soru yapıları da yer alır. Yerel söyleyişe ait bazı unsurlar fasih biçimlerle yan yana verilmiştir. Ders sonunda zamirler tablolaştırılmış, ayrıca “لِ، مَع، عِنْدَ” edatlarıyla kurulan varlık yapıları örnek cümlelerle gösterilmiştir.

61 Ammicede ‘burada’ anlamında kullanılan هِنَا (hinâ) biçiminin standart Arapçadaki karşılığı هُنَا (hunâ)dır.

62 Fushâ karşılığı لِنَفْسِهِ / وَحْدَهُ (“yalnız başına, kendi başına”).

هَاسَا	nerede	وَجَعَانٌ ⁶³ (مَرِيضٌ)	hasta
فَوْقَ (فَوْقَ)	yukarıda	تَعْبَانٌ	yorgun
نَعَمْ، أَيْوَا	evet	وَ	ve
لِيَشْ، لِيْ (لِمَاذَا، لِمَ)	niçin	دَائِمًا، كُلُّ وَقْتٍ	dâimâ
مُنْخَرِفُ الصِّحَّةِ	rahatsız	مُتَعَاْفِي (مُتَعَاْفٍ)	âfiyette

VAZÎFE

هُوَ 6) | لِيَشْ هُوَ فَوْقَ؟ 5) | هُوَ فَوْقَ 4) | هُوَ فَيْنَ؟ 3) | أَنْتَ لِحَالِكَ 2) | أَنَا لِحَالِي 1)
 هُوَ بِالْمَرَّةِ 10) | مَنْ هُوَ تَحْتَ؟⁶⁴ 9) | هِيَ وَجَعَانَةٌ 8) | هُوَ لِحَالَهُ 7) | مُنْخَرِفُ الصِّحَّةِ
 وَأَنَا دَائِمًا مُتَعَاْفِي 13) | هُوَ تَعْبَانٌ لَكِنْ هِيَ وَجَعَانَةٌ 12) | لَا هُوَ بِالْحَبْلِ تَعْبَانٌ 11) | وَجَعَانٌ

ANAHTAR

1) Ben yalnızım | 2) Sen yalnızsın | 3) O nerededir? | 4) O yukarıdadır |
 5) Neden o yukarıdadır? | 6) O rahatsızdır | 7) O yalnızdır [tek başındadır]
 | 8) O (müennes) hastadır | 9) Aşağıdaki kimdir? | 10) O (müzekker) pek
 hastadır | 11) Hayır, o pek yorgundur | 12) O (müzekker) yorgundur fakat
 o (müennes) hastadır | 13) Ben daima âfiyetteyim

LÜGAT

Arapça	Türkçe	Arapça	Türkçe
تَحْتَ	aşağıda	أَكْثَرِيًّا	ekseriyâ
هَلْ، أ	mi ⁶⁵	خَسَارَةٌ	yazık

63 وَجَعَانٌ kelimesini “وَجَعَانٌ” şeklinde sükûnlu yazmak mümkün

64 Müellifin notu: Arapçada umûmiyet üzere müzekker olan bir ismi veya bir sıfatı müennes yapmak için ahirine (ة) ilâve olunur. Meselâ وَجَعَانَةٌ, وَجَعَانٌ gibi ahirinde (ة) bulunmayan isim ve sıfat umumiyetle müzekkerdir. جَدِيدَةٌ, كَبِيرَةٌ, جَدِيدٌ, كَبِيرٌ gibi.

65 Müellifin notu: Lisân-ı avâmde edât-ı istifhâm hazf olunur. İbârenin istifhâm olup ol-

نَحْنَا، أَحْنَا (نَحْنُ)	biziz	الْقَهْوَةُ	kahve
أَنْتُمْ	sizsiniz	أَ هُوَ، أ هِيَ	işte ⁶⁶
هُمْ	onlardır (müzekker)	مَلِيَانٌ	dolu
هِنَّ	onlardır (müennes)	الْجُبْنُ	peynir
فَقِيرٌ	fakir	طَيِّبٌ	iyi
قَدْ هَذَا	bu kadar	يَابِسٌ	katı
كَمَانٌ	dahî		

VAZÎFE

1) Biz pek fukarâyız | 2) Niçin bu kadar fukarâsınız? | 3) Ekseriyâ biz hastayız | 4) Yazık | 5) Aşağıda kim var? | 6) O (müennes) aşağıdadır | 7) O (müennes) yorgun mudur? | 8) O (müzekker) yalnız mıdır? | 9) Evet o, yalnızdır | 10) O (müennes) burada mıdır? | 11) Hayır, fakat o (müzekker) buradadır | 12) O [müzekker] pek hasta mıdır?⁶⁷ | 13) Hayır, o [müennes] pek yorgundur | 14) O (müzekker) yorgun mudur? | 15) Onlar (müzekker) dâimâ yorgundurlar | 16) Kahve nerededir? | 17) İşte kahve lâkin fincan nerededir? | 18) İşte fincan o pek doludur | 19) Peynir pek iyidir | 20) Evet, fakat kurudur | 21) Su nerededir? | 22) Su ve şeker aşağıdadır | 23) Siz yorgun ve hasta mısınız? | 24) Biz yorgun değiliz.

madığı sûret-i telaffuzdan anlaşılır. Meselâ: ‘O yalnız mıdır?’ demek için “هَلْ هُوَ لِحَالِهِ؟” diyecek yerde “هُوَ لِحَالِهِ؟” denir ve uzunca telaffuz olunur.

66 Tabloda geçen *هَلْ هُوَ / أ هِيَ*, Hicaz ‘ammicesinde Türkçedeki “işte o / işte bu” anlamında kullanılan işaret edatlarıdır. Buradaki *أ*- unsuru soru hamzası değil, fushâdaki *هَ هُوَ، هَا هِيَ* yahut *هِيَ ذُو هِيَ* yapılarında görülen “aha, işte” vurgusuna karşılık gelen bir ön unsur niteliği taşır. Bu sebeple metinde bu ifade “işte” şeklinde çevrilmiştir.

67 12. ve 13. cümleler aynı mükâleme içinde arka arkaya okunursa, 12. sorudaki fâil müzekker (هُوَ) olduğu hâlde 13. cümlede cevabın müennes (هِيَ) gelmesi nahiv açısından bir uyumsuzluk arz eder. Ancak *Kırk Derste Arapça*’daki numaralı ödev cümleleri, bu derste de görüldüğü gibi, kimi yerde aynı konuşmanın devamı, kimi yerde ise yan yana dizilmiş bağımsız örnekler olarak kurgulanmıştır. 12. ve 13. cümle bu ikinci gruba dâhil kabul edildiğinde, her birinin kendi öznesiyle uyumlu ayrı alıştırma cümleleri olduğu anlaşılır. Bu nedenle metin olduğu gibi korunmuş, görülen ‘tutarsızlık’ cümlelerin tek bir diyalog parçasıymış gibi okunmasından doğan bir izlenim olarak değerlendirilmiştir.

ANAHTAR

يَا لَهَا مِنْ 4 | أَحْنَا غَالِبًا وَجَعَانَيْنِ 3 | لَيْشْ أَثْنَمُ قَدْ هَذَا فَقَرَاءُ 2 | أَحْنَا بِالْحَيْلِ فَقَرَاءُ 1 |
 هَلْ هُوَ لِحَالِهِ؟ 8 | هَلْ هِيَ تَعْبَانَةٌ؟ 7 | هِيَ تَحْتَ 6 | مَنْ تَحْتَ؟ 5 | حَسَارَةٌ
 هَلْ هُوَ بِالْمَرَّةِ مَرَضٌ؟ 12 | لَا، لَكِنْ هُوَ هِنَا 11 | هَلْ هِيَ هِنَا؟ 10 | أَيَوَا هُوَ لِحَالِهِ 9 |
 فَيَنْ 16 | هُمْ دَائِمًا تَعْبَانَيْنِ 15 | هُوَ بِالْمَرَّةِ تَعْبَانٌ؟ 14 | لَا هِيَ بِالْمَرَّةِ تَعْبَانَةٌ 13 |
 هَا هِيَ فَنَجَانُ هِيَ بِالْمَرَّةِ مَمْلُوءَةٌ 18 | هَا هِيَ الْقَهْوَةُ لَكِنْ فَيَنْ الْفَنَجَانُ 17 | الْقَهْوَةُ؟
 الْمُؤَيَّةُ وَالسُّكَّرُ 22 | فَيَنْ الْمُؤَيَّةُ؟ 21 | نَعَمْ، لَكِنَّهُ يَابِسٌ 20 | الْجُبْنُ بِالْمَرَّةِ طَيِّبٌ 19 |
 نَحْنُ مَا تَعْبَانَيْنِ 24 | أَثْنَمُ تَعْبَانَيْنِ وَوَجَعَانَيْنِ؟ 23 | تَحْتَ

İLÂVE

Her dersin nihâyetinde yazılacak olan *ilâveler* dersten ma'dûd olmayıp bunları şâkirdlerimiz boş vakitlerinde kendilerini sıkımayarak öğreneceklerdir.

Zamâir-i şahsiyye: Munfasıla, muttasıla olur. Zamâir-i munfasıla fâil-i vâkî olan, zamâir-i muttasıla harf-i cerlerin, isimlerin ve fiillerin mefûlü vâkî olan zamirlerdir.

Zamâir-i Muttasıla⁶⁸

	Gâib	Muhâtab	Mütekellim
Müfred	هُ، هَا - حَقُّهُ ⁶⁹	كَ، كِ - حَقُّكَ ⁷⁰	ي حَقِّي
Cem'	هَمْ، هُنَّ - حَقُّهُمْ	كَمْ، كُنَّ - حَقُّكُمْ	نَا - حَقُّنَا
Müsennâ	هُمَا ⁷¹	كُما ⁷²	-

68 Nahiv geleneğinde zamirler, ismin yerini tutan ma'rife türü kabul edilir ve başlıca zamîr-i munfasıl ile zamîr-i muttasıl olmak üzere iki gruba ayrılır. Munfasıl merfû zamirler genellikle mübtada görevinde veya te'kid ve fasıl için kullanılır; fiilin bünyesinde takdir edilen müstedir zamirler de nahivce fail sayılır. Munfasıl mansûb zamirler vurgulanmış mefûl konumunda bulunurken, muttasıl zamirler fiillere, harf-i cerlere ve isimlere bitişerek bulundukları yere göre irab alırlar. Daha fazla bilgi için bkz. Mustafa Meral Çörtü, Arapça Dilbilgisi: Nahiv (İstanbul: İFAV Yayınları, 2009), 23-33.

69 Müennesi حَقُّهَا.

70 Müennesi حَقُّكَ.

71 Müellifin notu: Müzekker veya müennes iki kişiye.

72 Müellifin notu: Müzekker veya müennes iki kişiye.

Zamâir-i muttasıla-ı müzekkerde عِنْدَ، مَعَ، لِ edatlarıyla beraber geldiği vakit varlık manasını ifâde eder.

Bir şeyin kendi katında bulunduğunu göstermek için (عِنْدَ) beraberinde bulunduğunu göstermek için (مَعَ) ve bu ikisinin gayrisinde (لِ) kullanılır.

Misâl: *Kitabım var* (عِنْدِي كِتَابٌ), *Senin bıçağın var* (senin yanında bıçak var) (لِي حَدِيقَةٌ⁷³), *benim bahçem var* (مَعَكَ سِكِّينٌ)

Benim Var [عِنْدِي]⁷⁴

Müstakbel				
Benim olacak	سَيَكُونُ لِي	Benim var		عِنْدِي
Senin olacak	سَيَكُونُ لَكَ	Senin var		عِنْدَكَ
Onun olacak	سَيَكُونُ لَهُ	Onun var	هَا (müennes)	عِنْدَهُ
Bizim olacak	سَيَكُونُ لَنَا	Bizim var		عِنْدَنَا
Sizin olacak	سَيَكُونُ لَكُمْ	Sizin var		عِنْدَكُمْ
Onların olacak	سَيَكُونُ لَهُمْ	Onların var		عِنْدَهُمْ

73 Günümüz Türkçesiyle: “Bitişik zamirler müzekker için ‘ind (عِنْدَ), ma’a (مَعَ) ve li (لِ) edatlarıyla kullanıldığında “sahip olma / varlık” anlamı verir. Bir şeyin kişinin katında, evinde yahut elinin altında bulunduğunu belirtmek için ‘ind (عِنْدَ), bizzat beraberinde, üzerinde taşıdığını ifade etmek için ma’a (مَعَ), bunun dışındaki daha genel sahiplik ve aitlik hâllerinde ise li (لِ) tercih edilir. Örnekler: “Kitabım var” → ‘indi kitâbun (عِنْدِي كِتَابٌ); “Senin bıçağın var / yanında bıçak var” → ma’aka sikkînün (مَعَكَ سِكِّينٌ); “Benim bahçem var” → li hadikatun (لِي حَدِيقَةٌ).”

74 Klasik nahivde عِنْدِي (‘indi) zarf-ı mekân olup isim cümlelerinde çoğu kez haber mevkiinde kullanılır ve bir şeyin “yanımda / bende” olduğunu, dolayısıyla fiili sahipliği ifade eder. Aynı yapı zamirlerle çekimlenerek عِنْدَنَا، عِنْدَكَ، عِنْدَهَا gibi formlar hâlinde “sende, onda, bizde” anlamlarını kazanır ve hem varlık hem sahiplik bildirir. Modern Arapçada –özellikle Hicaz ve Medine ammesinde– مَا عِنْدِي / مَا عِنْدِي kalıpları, “bende var / bende yok” karşıtlığını ifade eden başlıca imkanlardan biri olarak son derece geniş bir kullanım alanına sahiptir; mal mülk, imkan, bilgi, hatta “vakit var-yok” gibi soyut unsurlar çoğu zaman bu yapı üzerinden dile getirilir. Bu nedenle عِنْدِي dizgesi, Arapçanın hem fushâ hem ammice katmanlarında konuşma dilinin en yüksek frekanslı kalıplarından biri olarak kabul edilebilir. Ken’ân Rifâî’nin *Kırk Derste Arapça*’nın daha ilk dersinde bu yapıyı zaman çekimleriyle birlikte vermesi, sahiplik ve mevcûdiyet cümlelerini merkeze alan, pratiğe dönük ve tecrübeli bir öğretim tercihinin işaretidir.

Mâzi-i Şühûdî ve Naklî ⁷⁵			
Kardeşim	أَخُوِي	Benim var idi	كَانَ عِنْدِي
Kardeşin	أَخُوكَ	Senin var idi	كَانَ عِنْدَكَ
Kardeşi	أَخُوهُ	Onun var idi	كَانَ عِنْدَهُ
Kardeşimiz	أَخُونَا	Bizim var idi	كَانَ عِنْدَنَا
Kardeşiniz	أَخُوكُمْ	Sizin var idi	كَانَ عِنْدَكُمْ
Kardeşleri	أَخُوهُمْ	Onların var idi	كَانَ عِنْدَهُمْ

DEĞERLENDİRME

هُوَ فَيْن (O nerede?)

Birinci ders, *Kırk Derste Arapça*'nın genel yaklaşımını gösteren örnek bir ünite niteliği taşır. Metin, modern sarf-nahiv kitaplarında “zamîr-i müstakil (munfasıl)” ve “zamîr-i muttasıl” şeklinde ele alınan şahıs zamirlerini gündelik konuşma kalıplarıyla bir araya getirir ve daha ilk derste öğrenciyi doğrudan iletişime açan kısa cümleler tanıtır. Diyaloglarda “هُوَ فَيْن؟” (“O nerede?”), “مُنْخَرَفُ الصِّحَّةِ” (rahatsız), “بِالْمَرَّةِ، بِالْحَيْلِ” (pek, çok) gibi ifadelerle hem sağlık durumu hem de duygusal tepki ifade edilir; “فَوْقَ، تَحْتَ، هِنَا” gibi zarflar ise mekân bildirimi için kullanılır. Medine yöresine ait “لَيْشْ،” gibi öğeler, fasih dilin temel yapısıyla yan yana sunulur. Böylece eser, klâsik gramer tasnifini koruyan bir çerçeve içinde, yaşayan Arapça'nın söz varlığını ve telaffuz özelliklerini de öğrenciye tanıtır. Bu yöntem, dönemin diyalog kitaplarıyla benzerlik taşır; ancak Ken'ân Rifâî'nin metni, diyalogların sistematigi ve derse bağlı “İlâve” kısmıyla daha bütünlüklü bir öğretim tasarımı kurar. Dersin sonunda yer alan “İlâve” bölümünde zamâir-i şahsiyye'nin munfasıl ve muttasıl şekilleri tablolaştırılır ve “عِنْدُ،” edatlarıyla birlikte “varlık” ifadesi kazanan kalıplar örneklendirilir. “عِنْدِي كِتَابٌ / لِي حَدِيقَةٌ” gibi cümleler, öğrencinin “benim var, senin var, bizim vardı” şeklindeki ihtiyaçlarını karşılayan temel kalıpları öğretir ve mâzî, hâl ve istikbâl kipleriyle birlikte düşünülür. Müellif, “var/yok” alanı-

75 “Mâzi-i Şühûdî” ile “Mâzi-i Naklî”, sırasıyla görülen geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman anlamına gelir.

nı ilk dersin merkezine alarak dilin gündelik hayattaki işlev sırasına dikkat eden bir pedagojik tercih ortaya koyar; böylece öğrenci daha başta mücerret kaidelerden önce pratik, iletişim odaklı bir Arapça ile karşılaşır.

ISBN: 978-605-74949-5-5

9 786057 494955